

LA PARTICIPACIÓ DE LES COMARQUES DE LA DIÒCESI DE TORTOSA EN EL PROCÉS DE NORMALITZACIÓ SOCIOLINGÜÍSTICA

Per PERE POY / perepoy@terra.es

1. Encara que no s'hi relaciona directament, he de reconèixer que en el punt i hora de plantejar aquesta meua proposta em vaig sentir mogut pel ressò que havien adquirit les acusacions judicials adreçades al rector de la Universitat Rovira i Virgili, Sr. Lluís Arola, en resposta a algunes disposicions lingüístiques. Si remarco aquell esdeveniment (d'altra banda, prou conegut de tothom) en aquest indret de l'itinerari que acabem d'iniciar és en definitiva per subratllar que el debat sobre la llengua no es limita a determinats cercles de la societat, sinó que interessa el públic en general: en circumstàncies com les esmentades, qualsevol persona es veu forçada a definir —ni que siga de manera provisional, ni que siga per compromís— la seua postura. De més a més, penso que no cal demostrar que les repercussions d'una iniciativa lingüística traspassen els àmbits de projecció immediata i, millor encara, les fronteres administratives; això no obstant, no em puc estar de deixar constància de la realitat següent: quan la Generalitat ha endegat la reforma de la seua política cultural, ha obert la porta a participacions que no necessàriament s'han circumscrit a l'espai dels partits, ans s'han convertit en participacions que han implicat diversos sectors socials; els prolegòmens no han

estat res en comparació amb la dinàmica iniciada amb l'aplicació de la nova normativa a partir de les calendes de 1998, la qual ha arribat a sofrir intents d'impugnació canalitzats a través d'una varietat insospitada d'institucions i, entre elles, instàncies de la Unió Europea. Mentrestant passava el temps de la reflexió i, doncs, de la redacció d'aquesta meua proposta, no m'ha paregut pas que haja afluixat el ritme acabat d'esbossar en les línies precedents; al contrari, les darreres notícies confirmen que el debat lingüístic constitueix un debat plenament actual: el Correllengua ha circulat per una gran quantitat de punts del país durant aquest estiu, el Tribunal Superior de Justícia del País Valencià ha anul·lat algunes convocatòries de places de funcionaris locals atenent que llurs bases exigien inequívocament als aspirants el coneixement del català i, per tancar aquest llistat de referències, per ventura mereix un elogi destacat la convocatòria a Manresa (Bages) del I Congrés d'Enginyers de Llengua Catalana (celebrat del 6 al 9 de desembre de 2000).

Tenint en compte, per tant, l'actualitat del debat lingüístic, aquesta conversa en cap moment no se situa en un lloc estrany; en principi, compleix un dels requisits que, de mica en mica, ha anat imposant la

societat de la informació: el requisit d'evitar sobre manera els assumptes desfasats. Però m'agradaria de fer constar enmig d'aquestes línies bàsicament introductòries un detall fonamental que, a la pràctica, recorre les paraules del paràgraf anterior: no us plantejo un tema que limita les seues connexions a aspectes aïllats, sinó que us plantejo un tema sobre el qual tothom pot improvisar una opinió. No trobareu ningú que es negue a exposar el seu parer al voltant de la qüestió lingüística viscuda al nostre país. De la mateixa forma, m'agradaria de fer constar enmig d'aquestes línies bàsicament introductòries que —un cop s'han eliminat les possibles objeccions en relació a l'abast real del nucli d'aquests mots— convé d'abandonar els prejudicis (traduïts aquí com a complexos d'inferioritat) transformables en obstacles a mesura que l'argumentació avança en el seu recorregut cap a les conclusions: no pot ser de cap altra manera en una reflexió que pressuposa l'abandó de tota mena de prejudicis lingüístics. Malgrat que de vegades s'hi haja caigut, no té gaire sentit —ni se'n trau profit— un plantejament que servisca de coartada a la complaença i l'enyorança davant els canvis i les noves situacions originades; en cas de no refermar aquest mateix plantejament damunt la il·lusió del futur (sintetitzada en qualitat de construcció conjunta), qualsevol afirmació vessada en aquest espai, pròpiament, s'hauria de deixar anar en una teràpia de grup, un manual d'autoajuda o bé una visita al psicoanalista.

2. Finalitzada la contextualització d'aquestes paraules dintre el panorama que (com a membres d'una comunitat amb els seus trets específics) singularitza els qui ens trobem aplegats aquí, no fóra sobrer de situar unes fites primordials damunt l'horitzó; al capdavall, es tracta de respondre aquesta pregunta: en quins aspectes

s'hauria de concretar el tema central (la llengua)? En primer lloc, sense perdre de vista la totalitat del territori de parla catalana —i, àdhuc, afavorint a la pràctica l'aparició de la idea que és peremptòria la interconnexió dels diversos indrets separats arbitràriament per fronteres polítiques— prenc les comarques de la diòcesi de Tortosa en qualitat de centre geogràfic de referència. Si bé les raons d'aquesta tria es poden reduir (després de les conjetures més diverses) a explicacions de caire sentimental —i, si voleu, fins i tot de caire pràctic— no s'ha de restar importància al fet que mereixen algun tipus de tractament privilegiat de resultes de la seua ubicació estratègica, a cavall de dues àrees de la mateixa comunitat lingüística dividides des del punt de vista administratiu. En segon lloc, el caràcter de terra desprotegida que ha anat assolint aquesta zona ha generat tensions d'índole variada, les quals rarament han estat resoltes —en el supòsit que hagen estat mai plantejades—; penso que la gènesi d'aquestes tensions s'ha de localitzar en un problema de *definició*: cal definir les relacions entre els nuclis de població escampats al llarg i ample del territori, amb el benentès que no existeix cap definició territorial que siga convincent, adequada i ni tan sols real; cal definir els vincles externs amb els centres de poder, els òrgans de decisió i les capitals immediates (Barcelona i València); cal definir el terme *estàndard*, per tal com ha de contemplar la realitat de les nostres comarques; cal definir quins mecanismes de política lingüística s'han d'endegar a fi i efecte de corregir les reticències i els prejudicis que sorgeixen inevitablement de la percepció popular que el català no deixa de ser una llengua minoritzada. En tercer lloc, i com a conseqüència del propòsit d'abordar l'afer de les definicions, existeix la peremptorietat de debatre l'entitat de les comarques

tortosines des de l'òptica de la sociolingüística, bo i entenent la sociolingüística en les seues dimensions naturals: externa —és a dir, sense oblidar mai que, representa, entren en funcionament una sèrie de polítiques que, des dels òrgans de govern i decisió, actuen sobre aquest aspecte en concret— i interna —és a dir, recordant que dintre el territori s'observen, d'una banda, les reticències lògiques fruit d'una educació sociolingüística eminentment xenòfoba i, de l'altra, les dificultats derivades de l'escissió en autonomies, les quals no veig la manera de corregir dintre el marc jurídic vigent. En darrer lloc, confesso que em resisteixo a abandonar l'esperança, i d'aïtal manera ho sintetitzo en el títol proposat: no és endebades que utilitzo els conceptes *participació* i *normalització* per expressar-los, conceptes que contínuament cerquen llurs fonaments en la premissa de la comunitat.

3. Ara bé, quins criteris esdevenen clau per entendre aquesta meua argumentació? D'entrada, vull col·locar en un lloc privilegiat que defenso amb convenciment la variació, que m'arreglerò amb els variacionistes de mena. Tot i que aquesta porció reduïda de paper no permeta l'elaboració de justificacions excessivament perllongades, permeteu-me d'anotar acte seguit que no plantejo la variació des d'aquella postura que s'obstina a contraposar-la a l'estàndard. No tinc cap dubte que l'estàndard sense variació roman sense sentit ni fonament, així com sóc del parer que cal aprofundir en els vincles entre ambdues entitats a fi i efecte que la segona enriqueisca la primera, que la primera se senta representada per la segona. No entenc, doncs, la necessitat de comprendre variació i estàndard com si constituïssen realitats que s'exclouen mútuament. Per acabar aquesta incursió, pretenc d'afegir la consideració següent: a

mesura que s'aprofundirà en els vincles entre variació i estàndard, es desenvoluparà sens dubte la teoria dels nivells del llenguatge; amb el benentès que adquirirà preeminència el treball d'afinar l'educació sociolingüística, per evitar que grinyole. Una traducció ràpida (i, per tant, lleugera i cantelluda) d'aquest plantejament consistiria, per exemple, a reconèixer la composicionalitat de la flexió verbal tant en l'escriptura com en l'oralitat, amb certes matisacions: a l'hora de presentar el seu model estàndard, l'escriptura reduiria —tal com ocorre avui dia— la variació dels subjuntius (*cante, pugui i servisca* al costat de *canti, pugui i serveixi*), però tenint en compte que l'oralitat l'eixemplaria, sobretot quant a les formes provinents dels grups verbals segon i tercer (*pugue i pugui; servisque, servixque, servisca i servixca*). Igualment, l'escola educaria en funció de la proposta (curricular!) d'esborrar els prejudicis lingüístics de caràcter endogen, la qual cosa s'imposa la reelaboració del material i els esquemes mentals del professorat, no fos cas que a manca de proves es continue criminalitzant la maçana i, per consegüent, es continuen lloant les excel·lències de la poma.

Quan hom prova de justificar les seues observacions sobre algun afer en concret (la variació respecte de l'estàndard), recorre a citacions d'autors consagrats. A casa nostra —no cal desplaçar-se gaire—, n'hi ha a bastança, car els investigadors catalans han demostrat des de sempre un interès remarcable pel tema de la variació, sensibilitat davall la qual subjauen múltiples rasons i, possiblement, la mateixa experiència de la anormalitat cultural. De part meua, les justificacions escaients a la postura exposada les fonamentaré en dos passatges bíblics que, volgudament, se situen en extrems oposats. El primer el prenc dels començos de l'Antic Testament,

mentre que l'altre el manllevo de les acaballes del Nou Testament. Tan bon punt els haguésseu llegits, no us estigueu de realitzar les extrapolacions oportunes (bàsicament, circumscrites a l'àmbit de la lingüística, sense evitar llurs derivacions antropològiques i—si s'escau—religioses). El primer fragment que us proposo evoca la confusió que provoca el pecat comès a Babel, el qual no hauria de menar cap a la interpretació de la variació en qualitat de càstig, ans per ventura hauria de suscitar la reflexió al voltant que la unitat mal entesa pot derivar en una rebel·lió contra Déu; ¿què són en realitat els intents d'uniformització lingüística del món, de provocar la necessitat que tothom conega l'anglès i de justificar l'homogeneïtzació en castellà sinó subterfugis per arribar a un control dels individus, sintetitzat (per exemple) en l'expressió infeliç d'Antonio de Nebrija "la lengua, compañera del imperio"? Aleshores, atenent el text bíblic: "En tota la terra es parlava una sola llengua i es feien servir les mateixes paraules. Els hòmens van emigrar des de l'orient, trobaren una plana al país de Xinar i la van poblar. Llavors parlaren entre ells de fer maons i coure'ls al forn. Així començaren a fer servir maons en lloc de pedra, i asfalt en lloc de morter. Després van dir: «Vinga, edifiquem-nos una ciutat i una torre que arribe fins al cel; així ens farem un nom i no ens dispersarem per tota la terra.» El Senyor va baixar per veure la ciutat i la torre que construïen els hòmens, i es digué: «Tots formen un sol poble i parlen una sola llengua. Si aquesta és la primera obra que emprenen, des d'ara cap dels seus projectes no estarà fora del seu abast. Baixem a posar confusió en el seu llenguatge perquè no s'entenguen entre ells.» Així el Senyor els va dispersar des d'aquella regió per tota la terra, i des d'allà el Senyor va dispersar els hòmens arreu de la terra" (Gn 11,1-9).

L'altre fragment que us ofereixo reproduceix la narració dels esdeveniments de la festa de la Pentecosta, quan l'Esperit Sant es precipita sobre els apòstols i la Mare de Déu, per la qual cosa aquests adquireixen el do de parlar algunes llengües que mai abans no havien utilitzat. El relat posa de manifest que, en consonància amb la nomenclatura actual, Déu respecta la diversitat tal com la recull la Declaració Universal dels Drets Humans, car li hauria estat més fàcil d'enviar l'Esperit Sant per *esmenar* l'entrebanc de la variació. Així, doncs, el text bíblic deixa entreveure que el multilingüisme és beneït per Déu sense reticències: "Quan va arribar la diada de Pentecosta es trobaven reunits tots junts. De sobte, com si es girés una ventada impetuosa, se sentí del cel una remor que omplí tota la casa on es trobaven asseguts. Llavors se'ls van aparèixer unes llengües com de foc, que es distribuïen i es posaven sobre cada un d'ells. Tots van quedar plens de l'Esperit Sant i començaren a parlar en diverses llengües, tal com l'Esperit els concedia d'expressar-se"; llavors "se sentí aquella remor, la gent s'aplegà i van quedar desconcertats, perquè cadascú els sentia parlar en la seua pròpia llengua" (Ac 2,1-6).

Mentrestant es produïa el decantament d'ambdós relats, quins valors han anat adquirint consistència? M'interessaria d'assenyalar, abans de continuar, que la noció de *valor* més ajustada a aquesta exposició no fóra la que es relaciona de manera oberta i directa amb els postulats religiosos —a pesar que l'haja recolzada en textos bíblics—; més aviat, considero que el terme *valor* assoleix entitat en la mesura que pot ser parafrasejat amb exactitud per la perífrasi "aquell principi que es troba ple de contingut, per tal com justifica una actitud i aquesta, al seu torn, el confirma". Realitzada aquesta remarca sobre la idea de *valor*, em mancava

d'apuntar que es fa evident que l'assumpció d'uns principis que *valen* no aconseguen d'estalviar a ningú el dolor o els problemes. Millor encara, l'assumpció d'uns valors comporta compromís i responsabilitat: l'actuació individual necessàriament ha de ser a l'alçada de les circumstàncies; d'aquí ve que, en comptes d'eliminar tensions, contribuïska a engendrar-ne. Si bé és cert que es corre el perill de privilegiar el factor traumàtic —il·lustrat per aquells qui es desesperen i comenten: "en qüestions de llengua, no hi ha res a fer", "inevitablement, el català s'extingirà en poc temps", "a la zona de Tortosa, difícilment hi arrelarà cap iniciativa a favor del català, ja que la gent ha assumit la diglòssia com un fenomen natural"— per caure en la complaença —"contra Franco, es vivia millor", "al segle passat, ningú no sabia escriure en català, però tothom sense excepció el parlava"— o en la convocatòria de teràpies de grup —"vés per on, ja no hi ha cap monolingüe en català: heus-ne la clau de volta del problema", "a Tortosa, no hi ha cap persona que se senta catalana: si fa no fa, ningú no s'adona del parany que suposa el tortosinisme"—, no ho és menys que posseeix una imatge deformada de la realitat aquell qui limita la seua vida a un circuit en català, idealitzat com una mena d'arcàdia —situació exemplificada, a la pràctica, per aquells qui s'obsedeixen a comprar tan sols premsa en català i consumeixen tan sols productes radiofònics i televisius en català. En aquest sentit, no s'ha d'oblidar que falten moltes definicions i replantejaments —que no hi haja res a fer significa que tot està per fer—, però que algunes fites s'han aconseguit—en darrera instància, no es parteix de zero: disposem de l'experiència, com a mínim, bíblica. Precisament, en funció de les paraules bíbliques assajaré, com deia, la definició d'una sèrie de valors. D'entrada, la dispersió

de llengües que alimenta el principi de la variació suposa immediatament una individualització: els hòmens deixen d'entendre's mútuament per passar a forjar el seu propi univers; ara bé, en cap moment no s'indica que cada univers particular es contradiga amb la resta. En segon lloc, arran de la diversitat originada a Babel la llengua entesa com a vehicle de transmissió de la informació es converteix en element d'individualització de la identitat: un idioma col·lectiu desapareix per obrir la porta a diferents símbols de la identitat. També, cal tenir molt i molt present que el fenomen de la dispersió lingüística deriva de la voluntat de l'home d'assumir el poder diví; aleshores, ¿la temptació d'una gran llengua mundial no voldrà representar, encara que de manera encoberta, el retorn al colonialisme? En relació amb aquesta pregunta, no s'ha de menystenir la importància que Déu beneïska la variació equiparant-la amb un do de l'Esperit Sant, aspecte que des de la vessant laica hauria de ser parafrasejat de la manera següent: l'igualitarisme lingüístic trenca l'equilibri i deriva d'una postura recargolada. La llengua du associats els valors de la personalitat, la individualitat, la riquesa i la naturalitat —valors al mateix temps propis de cada subjecte i comuns a la col·lectivitat, raó per la qual més amunt donava importància tant a la responsabilitat del subjecte com a la responsabilitat de la col·lectivitat, amb el benentès que ara matiso aquesta mateixa importància bo i afirmant que la responsabilitat no es pot dispensar. Destriats aquests valors, crec necessària la redimensió que, sense sortir de la línia encetada amb anterioritat, els atorga Raimon Panikkar: "Que no se'm malentengui. Jo no defenso pas que cada poble es tanqui en la seva llengua, ni que només en sapiguem una. Defenso que parlar vol dir quelcom més que traduir i imitar; defenso que la vitalitat d'una llengua

—índex màxim de la identitat d'un poble—rau en la seva creativitat, en la perspectiva amb què veu el món, en la manifestació única, l'epifania, si voleu, del misteri de la realitat. Aquí rau la font de la joia" (Raimon Panikkar, "La trampa del bilingüisme", dins *La nova innocència*, Proa, Barcelona, 1998, p. 101).

4. De la mateixa forma que esperono el debat lingüístic en sentit ampli, no em mostro partidari de distraure l'anàlisi de la qüestió per al cas de les Terres de l'Ebre i el nord del País Valencià, entesos aquí com una unitat (les *comarques de la diòcesi de Tortosa*). Per això, evito de donar rellevància a qualsevol manifestació disposada a privilegiar les generalitats en detriment de les parts: la anormalitat que caracteritza el nostre país gairebé exigeix d'assuavir els mecanismes d'encaix de les parts; en cas contrari, no és que mai no funcionarà la totalitat del conjunt de les parts, sinó que el conjunt s'ensorrarà per la debilitat dels seus components. No considero gaire positiu ni tampoc gaire escaient l'argument que la anormalitat dificulta la projecció d'una anàlisi acurada i seriosa damunt una porció coherent del territori, quan precisament el factor de la anormalitat exigeix l'arrelament del compromís comunitari: no endebades, he assenyalat que la definició d'un paradigma de valors no estalvia cap tensió. Així, doncs, la anormalitat de la situació actual demana l'aproximació als problemes que sorgeixen a cada indret del país amb una cura especial o, atenent ara la terminologia de moda, portant a la pràctica les eines adients per tractar la diversitat (variació). L'afer de les comarques de la diòcesi de Tortosa pot ser enfocat de diverses maneres. Prefereixo d'entendre que no es comet cap descontextualització a l'hora d'aplicar-hi els valors sintetitzats anteriorment. Provat el caràcter unitari de la zona, pareix lògic de parlar d'una personalitat específica

acompanyada d'individualitat, riquesa i naturalitat; amb el benentès que la concreció dels valors no serveix d'excusa per obviar la seua sincronització amb els mateixos trets, tot i que d'abast general.

Perquè no paga la pena negar que moltíssimes vegades la clau del problema consisteix a escindir la realitat, bo i donant entenent que els paràmetres que s'utilitzen en l'anàlisi de la situació global esdevenen pràcticament inviàbles per tal de comprendre les especificitats que sorgeixen arreu del territori. El cor del problema se situa, fet i fet, a deslligar una àrea geogràfica del conjunt al qual pertany a causa de la cultura, la història, les vinculacions afectives o les disposicions administratives. Si s'entén que el català pateix una anormalitat de resultes de factors diversos, en cap moment no s'ha d'oblidar que la anormalitat considerada en abstracte —diguem-ne, la anormalitat teòrica— presenta (evidentment) les seues concrecions en aquesta porció del país que aquí anomeno *comarques de la diòcesi de Tortosa*. Millor encara, en el supòsit que les reflexions des de Tortosa obliden el marc general, de forma inevitable, caldrà parlar d'una anormalitat afegida: de la anormalitat que sorgeix com a conseqüència directa de la desmembració del país, de la anormalitat que genera el procés de desmantellament dels llaços interns d'aquesta comunitat cultural. El panorama natural de les comarques tortosines es defineix en relació amb la resta de comarques que viuen en català, per la qual cosa llur personalitat, individualitat, riquesa i naturalitat adquiriran coherència a l'interior d'una unitat que, en cas d'haver estat ja oblidada, no sé si hom no s'hauria de plantejar, de manera seriosa, de recuperar; d'altra banda, qui és capaç de respondre la qüestió següent: en quin projecte s'implica l'àrea d'influència de Tortosa?

En un projecte entenimentat i incapaç de pesar figues. A primer cop d'ull, això significa que se supera la concepció actual que es posseeix del territori, atesa l'evidència que no reflecteix gens ni gota la realitat. Què suposa l'acceptació de la marca *Terres de l'Ebre*? Per a la capital barcelonina, suposa d'atenuar la seua mala consciència per la passivitat amb què ha implicat tothom en la construcció de la identitat nacional catalana. Ara bé, no ens enganyéssem pas: per a nosaltres, suposa de vestir una disfressa, car davall aquesta denominació s'hi apleguen localitats que no mantenen cap relació directa amb el riu gros (*flumen*), sinó amb el de la Sénia (*riuum*); un exemple —i se'n trobarien d'altres— d'aquesta convicció fóra el d'Ulldecona, els vincles humans de la qual tradicionalment els ha primfilats la immediatesa del nord del País Valencià. En una altra instància, més comunitària, suposa d'assentir davant la divisió provincial, d'aital manera que *Terres de l'Ebre* pareix l'eufemisme encunyat per aquells qui s'expressaven amb perífrasis de l'estil de "l'Ebre enllà"; suposa de marcar lingüísticament que existeix el sud de Catalunya, però sense cap referència a la continuïtat cultural davall la frontera que representa el *riuum* de la Sénia; suposa de conferir rang nacional a les disposicions estatals en matèria autonòmica. Tot amb tot, no es pot negar que en alguna ocasió s'han provat de contrarestar els efectes del secessionisme valencià a còpia de promoure les qualitats de les Terres de l'Ebre. La meua crítica en aquest indret es basa en la realitat que aquesta provatura s'ha realitzat sense entrar en concomitància amb un projecte entenimentat i incapaç de pesar figues. Què soluciona d'afirmar que cal fomentar el paper de les Terres de l'Ebre per tal com se situen en la cruïlla administrativa? Al meu parer, no soluciona

res: no estalvia escletxes a la construcció nacional, no implica el conjunt del territori denominat amb aital gir, no supera la divisió provincial, no aposta amb contundència per la unitat lingüística. El cor del país no se situa a les Terres de l'Ebre, sinó a l'àrea geogràfica de l'actual diòcesi de Tortosa.

En un projecte que no difumina els vincles interns existents actualment. Cal recordar una altra vegada que la unitat amb què treballa en aquest nivell presenta coherència lingüística (científica) i eclesiàstica? Cal recordar, també, que en perillar la unitat lingüística i eclesiàstica trontolla la mateixa unitat del català? En tot cas, citaré dues aportacions que palesen el fenomen de la unitat. Des de la ciència, s'ha remarcat que el subdialecte tortosí constitueix la traducció local del català que pertoca a la diòcesi esmentada. A propòsit d'això, us vull aproximar aquestes expressions del Dr. Lluís Gimeno, recollides del seu *Atlas lingüístic de la diòcesi de Tortosa*: "el present *Atlas* ajudarà al coneixement del català viu que es parla al migdia de Catalunya i a la part septentrional del País Valencià, varietat de la llengua històrica que es veu amenaçada per l'escolarització i per una falsa idea de l'estandardització de la llengua comuna, fenomen que provocarà—ja n'han començat els símptomes— el fet que les comarques del migdia de Catalunya usin el registre oral estàndard a la manera de Barcelona —amb tots els seus defectes i també amb les seves virtuts—, i les valencianes de la part septentrional, a la manera de València. Aquest fenomen, sens dubte, serà un entrebanc més cap a la total separació del català parlat en terres valencianes envers les catalanes, fet que no és gens bo per a la «salut» de la llengua en el seu aspecte de la unitat, malgrat que ho sigui des del punt de vista de l'estandardització" (Lluís Gimeno Betí, *Atlas lingüístic de la diòcesi de Tortosa*,

Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1997, p. 13). Aquestes paraules tenen molt i molt present la complexitat del territori, sobretot, des del punt de vista lingüístic: "La isoglossa que separa el tortosí del català nord-occidental passa pel nord de la comarca del Baix Ebre. En general, les comarques del Montsià i del Baix Ebre formen el tortosí septentrional. Les localitats més meridionals de la comarca de la Terra Alta (per exemple, Arnes), les més meridionals de la Ribera d'Ebre, com ara Rasquera, i les més septentrionals del Baix Ebre, com ara Benifallet, hi participen de vegades. Realment, la frontera lingüística és un feix d'isoglosses que passa per aquelles localitats esmentades"; mentre que pel sud "el tortosí septentrional penetra en terres valencianes. La isoglossa entre tortosí septentrional i tortosí meridional és la de manteniment/caiguda de la /d/ intervocàlica provinent del llatí-ATA. Aquest tret es manté a les localitats valencianes següents: Sant Rafael, Rossell, Canet lo Roig, Traiguera, Sant Jordi, Castell de Cabres, el Boixar, Fredes, la Pobla de Benifassà i Herbers; al sud d'aquesta isoglossa, ja és majoritària la caiguda de la /d/" (Gimeno, *ibidem*, pp. 14-15). Quant a la formulació des del vessant eclesiàstic, n'hi ha prou a oferir-vos les observacions de Mn. Ribes en ocasió del darrer sínode diocesà (1984-1988): "Té [la diòcesi de Tortosa] actualment uns 6.450 km² de superfície pertanyents civilment a les províncies de Tarragona i de Castelló. [...] Concretament, avui, abraça des del Coll de Balaguer, pel litoral (límits del terme de l'Hospitalet de l'Infant), fins als contraforts del Montsant i el Priorat (concretament, a la Vilella Baixa), pel nord. Per l'est limita amb les províncies de Terol i Saragossa, i el seu límit sud el constitueix el barranc de les Coves de Vinromà (amb una línia imaginària entre Catí, Salzadella i Alcalà de Xivert)" (José M. Ribes Herrero, "La diòcesi de

Tortosa", dins *Diòcesi de Tortosa Convocats per l'Esperit. Sínode de l'Església de Tortosa*, Barcelona, Claret, 1989, p. 11)

En un projecte que, al capdavant, no caiga en el parany de les denominacions. En acabat dels plantejaments anteriors, penso que no és sobrer de materialitzar una de les idees latents: el nom no fa la cosa, encara que a força d'insistir-hi es pot aconseguir de generar una nova realitat. Dit això, la pregunta que sorgeix de forma inevitable us la presento així: ens identificariem —ens arribariem a identificar— amb la nova realitat dissenyada? He exposat prou detalls per demostrar que no constitueix cap realitat natural sinó forçada, amb el benentès que l'última paraula l'ha de pronunciar la comunitat implicada en l'afer. De part meua, reproduïxo les consideracions de Jaume Vicens i Vives, atesa la seua capacitat per sintetitzar amb més fortuna aquesta postura: "Cal dir que el nom no fa la cosa. L'important és la manera de realitzar-la i si té o no repercussió en la creació històrica" (Jaume Vicens i Vives, *Notícia de Catalunya*, Barcelona, Edicions 62 i la Caixa, 1995 [1954], p. 111).

En un projecte amb consciència de bategar enmig d'un temps en perill. Atenció: aquest element no entra en contradicció amb cap de les idees exposades fins aquest instant en contra del pessimisme. Al contrari, recull la conveniència d'assumir un projecte curull d'il·lusions —si no, difícilment bategaria— sense menystenir que el panorama és advers i hostil —no s'ha d'amagar que hi ha postures perilloses per al desenvolupament del projecte de normalització sociolingüística. En síntesi, la il·lusió no ha de deformar les dificultats, però aquestes mateixes dificultats no han de contribuir a desdibuïjar l'abast real de la il·lusió. Enmig d'aquesta situació, doncs, calen bones dosis de realitat utòpica. Al

costat d'això, no es pot deixar de banda l'esforç perquè la comunitat tortosina cerque el seu encaix dintre el conjunt català. I parlo d'esforç mogut pel convenciment que l'encaix presenta dificultats atès que inevitablement sorgeixen nous perills: sectors ebrenco que es troben incòmodes amb l'aplicació de la normalització i les propostes de l'estàndard, sectors nord-valencians que interpreten certes actituds com si fossen intents de colonització dirigits des de Barcelona. Tot plegat exigeix cura en el punt i hora de ser contemplat i analitzat. Per tant, anem a pams. Primer, mai no s'hauria de caure en l'errada de qüestionar el model estàndard des del principi fins al final, ja que aquesta sortida no té cap sentit; millor encara, el qüestionen d'aital manera aquells qui el desconeixen completament. Segon, s'hauria de posar més èmfasi en les activacions locals que permet l'estàndard, encara que hi haurien de col·laborar amb compromís els mitjans de comunicació (orals i escrits). Tercer, s'hauria de privilegiar un exercici de pedagogia centrat a apuntalar les dues notes anteriors, bo i entenent que en aquest nivell hom hauria de demanar la participació del món de l'ensenyament i la implicació efectiva de la classe política. Quart, a pesar d'aquestes paraules malament rai si els docents no s'ocupen de llurs alumnes i els polítics no es limiten al govern; són els científics (lingüistes) els qui han de fer ciència. Cinquè, els nuclis potents (Barcelona i València) han de reconèixer l'activitat que emana d'aquesta part del domini lingüístic, provant d'incentivar-la amb resolucions positives. En aquest indret, cal apel·lar per ventura a la clarividència de què es revesteix l'assaig *Catalunya també té sud* del periodista Xavier Garcia —clarividència, si voleu, malgrat el títol: exponent de l'actitud que intentava de glossar al mateix temps que alertada sobre les relliscades derivades de l'assumpció

de la divisió provincial—, obra que compta amb el mèrit de recórrer les (mal) anomenades Terres de l'Ebre amb la il·lusió d'anunciar el seu dinamisme, sense desplaçar-se gens ni gota de la clau de volta del problema real: “[la] consciència de pertànyer, per història, llengua i cultura, a Catalunya, amb totes les influències de ser «terra fronterera» (marcada ja en temps medievals, però dintre del gran espai geopolític i lingüístic de la catalanitat), va haver d'enfrontar-se en el curs de l'última centúria al particularisme localista, tendint a obtenir una «província» de Tortosa, vinculada a l'Aragó, una situació similar a la campanya annexionista que es va viure a Lleida als anys seixanta”; en conseqüència, “aquest conjunt de factors [...] deixà Tortosa i el rodal de l'Ebre català, sobretot després de la guerra civil, en mans del provincialisme espanyol i a molta distància del sentiment de resistència catalanista que es desenvolupava, sobretot, a les comarques de Barcelona i Girona” (Xavier Garcia, *Catalunya també té sud*, Barcelona, Flor del Vent, 1997, p. 109). Llavors, creieu que és lògic de plantejar un projecte fonamentat en la utilitat, àdhuc en el pragmatisme? Prefereixo de situar les rails de la meua proposta en la terra o bé, expressat d'una manera equivalent, prefereixo de realitzar qualsevol anàlisi en clau autòctona, en funció dels valors que caracteritzen la comunitat; i evidentment considero que cal apostar sense recances per l'elaboració d'anàlisis realitzades d'acord amb una mentalitat autòctona.

En un projecte que no distingeix entre teoria i pràctica. Amb quina finalitat es perfila la tendència a deslligar teoria i pràctica? Si la reflexió elaborada s'interpreta des dels referents teòrics, s'ensorrarà de seguida. Aquestes planes no volen distingir entre teoria i pràctica. La dicotomia esdevé funesta pertot arreu, però més encara en

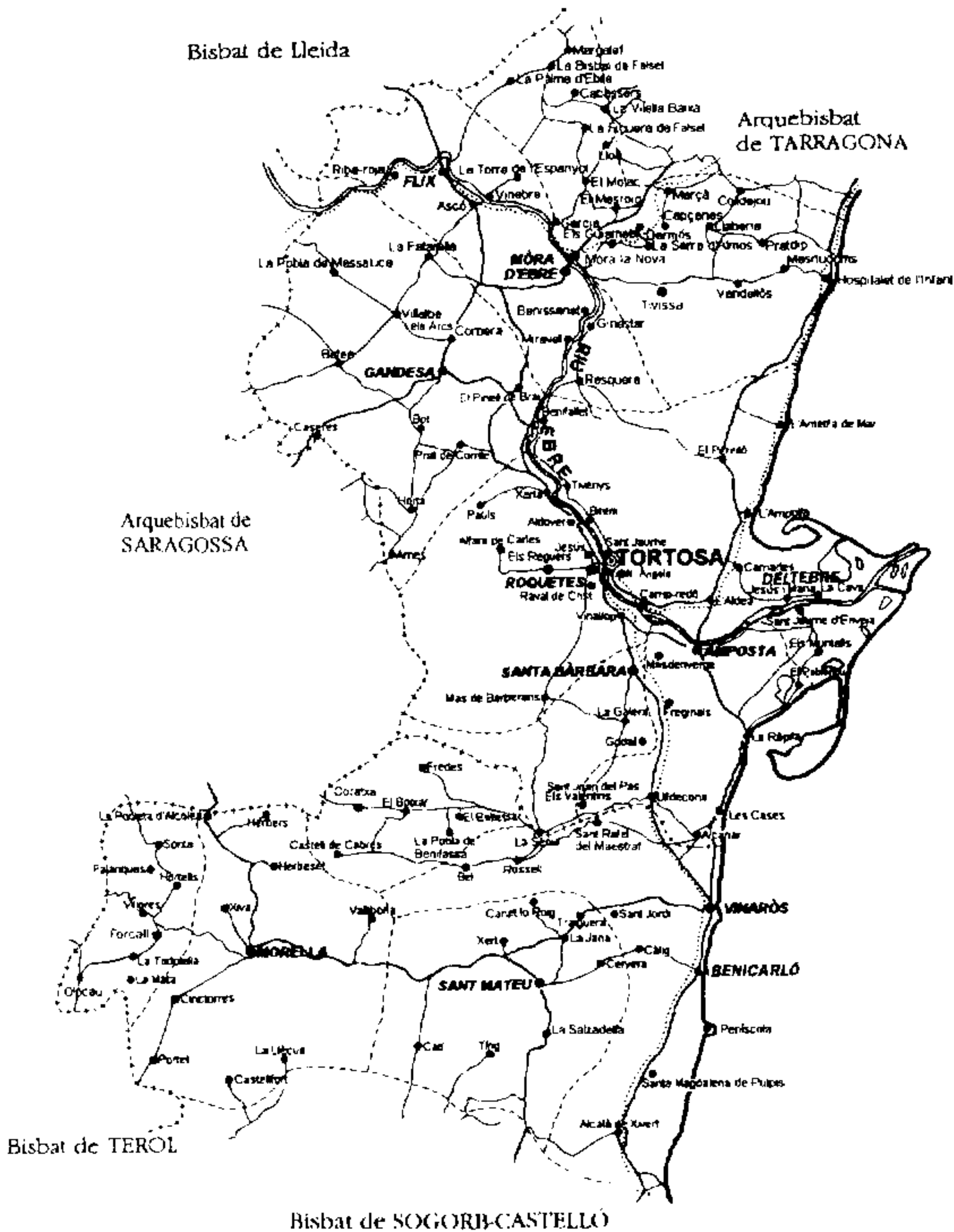
relació amb el nostre assumpte. La teoria alimenta la pràctica, per tal com la teoria en si suposa la realització d'un exercici pràctic; millor encara, la teoria i la pràctica es demanen mútuament. Aquest apunt presenta lligams importants amb una de les qüestions anunciades amb anterioritat: es pot dispensar la responsabilitat individual en virtut de la definició d'unes responsabilitats col·lectives? Atenent l'asseveració anterior —teoria i pràctica no s'exclouen, ans es necessiten mútuament—, no pareix lògic establir responsabilitats que s'anul·len entre elles, sinó que pareix més adient mirar a partir de quins elements s'aconseguirà de transformar l'espai comunitari en una projecció dels compromisos individuals.

5. A tort i a dret, he intentat que us adoneu de la conveniència d'eixamplar el concepte *Terres de l'Ebre* amb la voluntat de transformar-lo en un espai que reflectisca amb un grau de fidelitat superior la nostra realitat nacional. Tal com s'utilitza actualment, el concepte *Terres de l'Ebre* comporta un reduccionisme que, a causa de la nostra ingenuïtat, ens abocarà al parany de la desnacionalització, car oblida la unitat natural constituïda per les comarques de la mitra tortosina. Des d'aquesta realitat (exactament, la realitat configurada per les *comarques de la diòcesi de Tortosa*), ens podem integrar en el projecte dels Països Catalans amb els referents adequats. I aquí —ni que siga a tall de cloenda— deixo plantejades les línies d'un altre debat que lliga a la perfecció amb la reflexió que he mirat de descabdellar fins aquest moment: què se n'ha fet, de la idea *Països Catalans*? No només convé de reactivar-la, sinó que s'ha de tenir ben i ben present que la participació d'aquestes comarques en el procés de normalització sociolingüística s'ha de realitzar, al capdavall, a l'empara d'un marc com el constituït per les terres de parla catalana. Per això, vull deixar constància inequívoca

del fenomen següent: al costat de les cinc versions del projecte de participació exposades amb anterioritat, s'hi ha de situar la necessitat d'activar una proposta decidida que privilegie els vincles comunitaris, que enfortisca les relacions entre les diferents zones del territori de cultura catalana, que referme els llaços en comptes de debilitar-los. En quin projecte s'implica l'àrea d'influència de Tortosa? *En un projecte que contemple la peremptorietat de ser esbossat, sens dubte, en el conjunt dels Països Catalans*. L'esment als Països Catalans determina la ponderació de les aportacions teòriques de Joan Fuster. A pesar de l'oblit que envolta aquest punt de la seua reflexió nacional, voleu dir que eren tan equivocades les consideracions de l'escriptor de Sueca? No m'ho pareix pas. Més aviat, penso que manté una vitalitat plena i intacta l'asseveració fusteriana que transcriu a continuació, la qual pot servir de base per atorgar consistència a un projecte que defensa una visió de conjunt: "La idea dels Països Catalans és alguna cosa més que una flatulència romàntica, com algú podria creure. És una «obligació moral», en principi. És, al mateix temps, una precaució salvadora: *in unitate uirtus*" (Joan Fuster, *Nosaltres els valencians*, Barcelona, Edicions 62, 2a edició, 1964 [1962], p. 136). L'evolució de la història d'aquests anys ha condicionat les últimes recepcions de la "precaució salvadora" de què parla l'assagista valencià; la classe política ha anat abdicant de mica en mica el somni dels Països Catalans en benifet d'una distribució territorial en autonomies concebuda amb la precaució d'evitar qualsevol associació entre comunitats. Consagrat aquest estat de les coses, i acceptat de tothom, la nostra participació en el procés de normalització pot consistir, senzillament, a evitar el parany funest del provincialisme. "No hi ha dubte que el provincialisme és debilitador: per al país com a totalitat, i per cadascun dels seus

membres que en el provincialisme troben un miratge d'autosatisfacció localista. No sé si mai hi ha hagut al «centre» cap confabulació per dividir-nos: però és el sinistre furor jacobí que la nostra divisió ha de beneficiar. La unitat dels País Valencià, intacta en el seu fons econòmic i cultural, no té sinó un reflex insuficient en el pla de la consciència. O el reenfortim, o caurem en la més insoluble de les disgregacions. Deformant lleugerament unes paraules de Maragall, i aplicant-nos-les, podem imaginar un viatge que ens contempli i que digui de

nosaltres: «Ací hi ha una gran població; però per cert que no hi ha un poble.» La «població» passa a «poble» per un acte de consciència. I aquest és un pas que no tots els valencians han donat. La superació dels localismes inics i destorbadors ens és necessària com el pa que ens mengem. Començant pel localisme de la capital. Si no ho fem, els valencians estarem condemnats a esdevenir cada vegada més «provincians». Volem dir: més inerts, més despersonalitzats, més ensopits» (Fuster, *ibidem*, p. 219).

Territori de la mitra de Tortosa en l'actualitat. Mapa obtingut a partir del que apareix publicat en Diòcesi de Tortosa, *Guia de l'Església*, 2001, p.7.